

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Іменні і дієслівні морфологічні категорії в українській мові в науковій
граматиці та шкільному курсі морфології**

Освітня програма Середня освіта (бакалавр)

Спеціальність Українська мова і література

Галузь знань Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 27 серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Іменні і дієслівні морфологічні категорії в українській мові в науковій граматиці та шкільному курсі морфології
Викладач (-і)	Володимир Барчук
Контактний тел. викладача	(0342) 59 60 78
E-mail викладача	Wolmyr@i.ua
Формат дисципліни	Очна
Обсяг дисципліни	3 кр. ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Пн. 13.30-15.00
2. Анотація до курсу	
Курс „Іменні і дієслівні морфологічні категорії в українській мові в науковій граматиці та шкільному курсі морфології” покликаний дати студентам, що навчаються за напрямом „Середня освіта”, порівняльний аналіз ключових тем морфології української мови з погляду наукової граматики та шкільного курсу морфології. Тематика та обсяг курсу забезпечить знання і розуміння базових морфологічних категорій ключових морфологічних класів – дієслова та імені, що сприятиме належному рівню викладання морфології української мови в школі; знання, отримані під час вивчення курсу, допоможуть забезпечити глибоке і всебічне висвітлення програмового матеріалу вчителем-словесником на уроках української мови.	
3. Мета та цілі курсу	
Дати знання про базові іменні та дієслівні категорії. Обґрунтувати науковий та навчально-методичний підходи до інтерпретації іменних та дієслівних категорій. Засвоїти основні морфологічні терміни і поняття, зокрема з погляду граматичної категоріології. Диференціювати ключові іменні і дієслівні категорії з наукового та навчально-методичного аспектів. Сформувати вміння обґрунтувати та пояснити особливості іменних та дієслівних категорій.	
4. Результати навчання (компетентності)	
У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен мати: • здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності; • здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності; • здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях; • здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України; • здатність володіти навичками ведення дискусії й наукової полеміки, написання аналітичних і публіцистичних текстів, дотримуватись норм правопису сучасної української мови; • здатність активно застосовувати професійно-профільні знання, уміння й навички з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів із використанням передових освітніх технологій; • здатність використовувати знання про мову як особливу знакову систему у професійній діяльності, її природу, функції, рівні; • здатність вільно оперувати фаховими термінами для виконання професійних завдань;	

- здатність кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, підходи, прийоми і засоби формування комунікативної компетентності учнів закладів середньої освіти;
- здатність трансферу сучасних наукових досягнень у загальноосвітні навчальні заклади, у практику викладання української мови та літератури; обміну досвідом професійної діяльності та критичного аналізу власних педагогічних напрацювань;
- здатність до здійснення діяльності з організації, проектування навчально-виховного процесу з української мови і літератури та окремих його складових з урахуванням особливостей типу навчального закладу, індивідуальних та вікових особливостей учнів на основі знань теорій та практики середньої освіти, методики викладання української мови і літератури;
- уміння застосовувати сучасні методики й освітні технології викладання української мови та літератури (зокрема інформаційні) для забезпечення якості навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах;
- здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання.
- вільно спілкуватися з професійних питань державною мовою усно і письмово, використовувати її для організації ефективної комунікації та навчання;
- знати і розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, вміти застосовувати набуті знання у професійній діяльності;
- знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності;
- мати навички пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати професійної (педагогічної, наукової, інноваційної) діяльності із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- мати навички відбирати навчальний матеріал, що відповідає процесу комунікації й посилює та доступний для учнів різних вікових груп у закладах середньої освіти, передбачити можливі навчальні проблеми, з якими учні можуть зіткнутися на уроці;
- уміти аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати наукових досліджень у сферах літературознавства, мовознавства, методики навчання фахових дисциплін; оцінювати результати власних наукових досліджень з використанням сучасних методів науки, інформаційних та інноваційних технологій.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
лекції			12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			18		
самостійна робота			60		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність		Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
8-й	Українська мова і література		четвертий	вибірковий	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Принципи лінгвіст-	Лекція	Згідно з пла- ном	Усна відповідь.	30%	За розкладом

тичного дослідження категорійної системи граматики. Ознаки та властивості категорій.			Реферат.	20%	Згідно із темою
Тема 2. Іменник. Іменні категорії: відмінок, рід, число, їхня граматична сутність.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 3. Порівняльна характеристика відмінка, роду та числа у науковій та шкільній граматиці.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом.
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 4. Дієслово та його категорійна система. Диференційні дієслівні категорії.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом.
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 5. Категорія темпоральності, її зміст та структура. Категорії виду та особи.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат	20%	Згідно із темою.
Тема 6. Порівняльна характеристика дієслівних категорій в науковій та шкільній граматиці. Використання сучасних граматичних концепцій дієслова у шкільному курсі морфології.	Лекція	Згідно із планом	Усна відповідь	30%	За розкладом
			Реферат	20%	Згідно із темою.

Теми практичних занять

	Назва теми	Кількість Годин
1	Категоріологія як наука. Ознаки категорій. Їхня роль у формуванні граматичної системи.	2
2	Іменник. Категорії відмінка, роду, числа.	2
3	Значення відмінків. Динамічні процеси у системі відмінків. Вивчення відмінка у шкільній граматиці української мови.	2
4	Вивчення роду та числа в шкільній граматиці. Значення та формальне вираження роду та числа в інших частинах мови.	2

5	Дієслово. Категорія темпоральності. Інтервал у структурі дієслівного значення, його типологія.	2
6	Категорія часу та її особливості. Темпоральні ознаки часу. Вивчення дієслівного часу в школі.	2
7	Темпоральне значення порядку дій. Природа дієприслівника. Функції дієприслівника.	2
8	Вид, особа, число дієслова. Взаємозв'язок категорій особи і числа дієслів із категоріями особи і числа іменників.	2
9	Шляхи і напрями удосконалення шкільної програми з морфології іменника та дієслова. Залікова к.р.	2

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється у таких вимірах: 100 балів – університетська шкала; шкала ECTS; національна шкала – чотирибальна із відповідними визначеннями (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). Структура оцінки: залікова робота – 50%; усні відповіді – 30%; реферат – 20%.
Вимоги до письмової роботи	Контрольна робота має правильно (концептуально обґрунтовано) висвітлити 50+1% обсягу матеріалу.
Семінарські заняття	Оцінювання за п'ятибальною шкалою.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих завдань і форм роботи, отримання з кожного позитивної оцінки (п'ятибальна шкала), а також сумарної кількості балів не менше 50 за практичний курс (стобальна шкала).

7. Політика курсу

Фаховість, професійність, фахова та загальна етика, чесність, об'єктивність, морально-етичне підґрунтя професійної мотивації, толерантність.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких порушень реагування згідно із Положенням 1 (про запобігання академічному плагіату) і Положенням 2 (про Комісію з питань етики та академічної доброчесності).

8. Рекомендована література

- Ажеж Клод. Человек говорящий. Вклад лингвистики в гуманитарные науки / Клод Ажеж ; [пер. с фр. Б. П. Наумова]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 304 с.
- Булыгина Т. В. Грамматические и семантические категории и их связи / Т. В. Булыгина // Аспекты семантических исследований. – М. : Наука, 1980. – С. 320–355.
- Вихованець І. Р. Принципи категорійної граматики української мови / І. Р. Вихованець // Мовознавство : III Міжнародний конгрес українців. – Х., 1996. – С. 177–181.
- Вихованець І. Р. Теоретичні засади категорійної граматики української мови / І. Р. Вихованець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Серія : Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 3–6.
- Всеволодова М. В. Поля, категории и концепты в грамматической системе языка / М. В. Всеволодова // Вопросы языкознания. – 2009. – № 3. – С. 76–99.
- Загнітко А. П. Основи еволюції граматичних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1991. – № 5. – С. 7–14.
- Загнітко А. П. Аналітизм у системі дієслівних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1993. – № 1. – С. 25–32.
- Загнітко А. П. Рівнева структура речення і граматичні категорії / А. П. Загнітко // Мовознавство : III Міжнародний конгрес українців. – Х., 1996. – С. 189–192.

- Ковалик І. І. Основні граматичні поняття / І. І. Ковалик // Сучасна українська літературна мова / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 7–15.
- Ковалик І. І. Граматичні категорії в сучасній українській мові та методи їх вивчення / І. І. Ковалик // Українське мовознавство. – 1973. – Вип. 1. – С. 22–27.
- Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види / І. І. Ковалик // Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 10–13.
- Мартынов В. В. Функциональная грамматика и категории языка / В. В. Мартынов // Проблемы функциональной грамматики / отв. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Наука, 1985. – С. 155–161.
- Мухин А. М. Морфологические и синтаксические категории / А. М. Мухин // Исследования по языкознанию. К 70-летию член-кор. РАН А. В. Бондарко / отв. ред. С. А. Шубик. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2001. – С. 51–55.
- Попович М. Про „граматичність” граматичної категорії / М. Попович // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Серія : Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 14–18.
- Скаб М. Морфологічні категорії української мови і функціональна сфера апеляції / М. Скаб // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2000. – № 2. – С. 29–31.
- Уорф Б. А. Грамматические категории / Б. А. Уорф // Принципы типологического анализа языков различного строя. – М. : Наука, 1972. – С. 44–60.
- Ярцева В. Н. Иерархия грамматических категорий и типологическая характеристика языков / В. Н. Ярцева // Типология грамматических категорий: Мещаниновские чтения. – М. : Наука, 1975. – С. 5–23.
- Методична література
- Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1969. – 583 с.
- Сучасна українська літературна мова / кер. авт. кол. А. П. Медушевський. – К. : Вища школа, 1975. – 398 с.
- Сучасна українська літературна мова / [Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. та ін. ; за ред. М. Я. Плющ]. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.
- Сучасна українська літературна мова / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. ; за ред. А. П. Грищенка]. – 2-ге вид., перероблене і доп. – К. : Вища школа, 1997. – 493 с.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. – 2-ге вид., перероблене і доп. – К. : Вища школа, 2000. – 430 с.
- Сучасна українська мова / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
- Сучасна українська мова / [Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997. – 400 с.
- Заболотний О.В., Заболотний В.В. Українська мова. 6 клас.- К.: Генеза, 2014. – 256 с.
- Глазова О.П. Українська мова. 6 клас. – К.: Освіта, 2014. – 240 с..
- Єрмоленко С.Я., Сичова В.Т., Жук М.Г. Українська мова. 6 клас. – К.: Грамота, 2014. – 272 с.
- Єрмоленко С.Я., Сичова В.Т. Українська мова. 7 клас. – К.: Грамота, 2009. – 296 с.
- Пентиліук М.І. та ін. Українська мова. 7 Клас. – К.: Освіта, 2007. – 288 с.